

CÒD YMDDYGIAD

RHAN I

Dehongli

Yn y cod hwn –

Mae “aelod” (“member”) yn cynnwys aelod cyfetholedig;

Ystyr “aelod cyfetholedig” (“co-opted member”), mewn perthynas ag awdurdod perthnasol, yw person nad yw'n aelod o'r awdurdod ond sydd –

a) yn aelod o unrhyw un o bwyllgorau neu is-bwyllgorau'r awdurdod, neu

b) yn aelod o unrhyw un o gyd-bwyllgorau neu o gyd-is-bwyllgorau'r awdurdod ac yn cynrychioli'r awdurdod arno,

ac y mae ganddo hawl i bleidleisio ar unrhyw gwestiwn sydd i'w benderfynu yn unrhyw un o gyfarfodydd y pwyllgor neu'r is-bwyllgor hwnnw;

ystyr “cyfarfod” (“meeting”) yw unrhyw gyfarfod –

a) o'r awdurdod perthnasol;

b) o unrhyw weithrediaeth neu fwrdd i'r awdurdod

c) o unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, gyd-bwyllgor, gyd-is-bwyllgor neu bwyllgor ardal o'r awdurdod perthnasol neu o unrhyw bwyllgor neu is-bwyllgor o unrhyw weithrediaeth neu fwrdd i'r awdurdod; neu

ch) pan fydd aelodau neu swyddogion o'r awdurdod yn bresennol.

RHAN II

Darpariaethau Cyffredinol

Cwmpas

1. Rhaid i aelodau gadw'r còd ymddygiad hwn pryd bynnag y byddant:

a) yn cynnal busnes yr awdurdod;

b) yn ymgymryd â rôl aelod yr etholwyd hwy neu y penodwyd hwy iddi; neu

c) yn gweithredu fel cynrychiolwyr yr awdurdod.

2. Rhaid i'r còd ymddygiad hwn, oni nodir fel arall, fod yn gymwys i'r gweithgareddau hynny y mae aelod yn ymgymryd â hwy yn rhinwedd ei swydd fel aelod yn unig.

3. Pan fydd aelod yn gweithredu fel cynrychiolydd yr awdurdod ar gorff arall, rhaid i'r aelod hwnnw, wrth weithredu yn rhinwedd y swydd honno, gydymffurfio â'r còd ymddygiad hwn, oni fydd yn gwrthdaro ag unrhyw rwymedigaethau cyfreithiol sy'n codi yn sgil gwasanaethu ar y corff hwnnw. Pan na fydd penodiad aelod i gorff arall yn deillio o safle'r aelod o'r awdurdod, ni fydd y còd hwn yn gymwys i'r aelod, a fydd yn hytrach yn ddarostyngedig i gòd ymddygiad y corff arall. Er hynny, disgwylir i aelod felly roi sylw i egwyddorion cyffredinol ymddygiad(a) a pheidio â dwyn anfri ar swydd aelod nac ar yr awdurdod.

Hybu Cydraddoldeb a Pharch at Eraill

4. Rhaid i aelodau o'r awdurdod:

- (a) cyflawni eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau â sylw dyladwy i'r angen i hybu cydraddoldeb cyfle i bawb, waeth beth yw eu gender, eu hil, eu hanabledd, eu cyfeiriadedd rhywiol, eu hoed neu eu crefydd neu ddsbarth cymdeithasol a dangos parch ac ystyriaeth at eraill,
- (b) peidio â gwneud dim sy'n cyfaddawdu, neu sy'n debygol o gyfaddawdu, didueddwch gweithwyr cyflogedig yr awdurdod.

Atebolrwydd a Bod yn Agored

5. Rhaid i aelodau

- (a) peidio â datgelu gwybodaeth a roddir yn gyfrinachol, heb gydsyniad pendant person a awdurdodir i roi'r cydsyniad hwnnw, neu onid yw'r gyfraith yn mynnu hynny;
- (b) peidio â rhwystro unrhyw berson rhag cael gweld gwybodaeth y mae gan y person hwnnw hawl i'w gweld yn ôl y gyfraith.

Dyletswydd i gynnal y gyfraith

6. –(1) Rhaid i aelodau:

- (a) yn rhinwedd eu swyddi neu fel arall, beidio â chyflawni tramgwydd troseddol na pheri bod un yn cael ei gyflawni;
- (b) yn rhinwedd eu swyddi neu fel arall, beidio ag ymddwyn mewn dull y gellid yn rhesymol ei ystyried fel un sy'n dwyn anfri ar swydd aelod neu ar yr awdurdod;
- (c) adrodd i'r Comisiynydd Lleol dros Weinyddu Lleol yng Nghymru ac i swyddog monitro'r awdurdod ar unrhyw ymddygiad gan aelod arall y maent yn credu ei fod yn golygu neu ei fod yn debygol o olygu methiant i gydymffurfio â'r còd ymddygiad hwn;
- (ch) adrodd, p'un ai drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol yr awdurdod neu'n uniongyrchol i'r awdurdod priodol, ar unrhyw ymddygiad gan berson arall y maent yn credu ei fod yn golygu neu ei fod yn debygol o olygu ymddygiad troseddol;
- (d) mewn perthynas ag (c) uchod peidio â gwneud unrhyw gwynion blinderus neu faleisus yn erbyn personau eraill.

(2) Rhaid i aelod o'r awdurdod (heblaw aelod sy'n destun ymchwiliad gan swyddog monitro yn unol â rheoliadau a wnaed o dan adran 73(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000(a) gydymffurfio ag unrhyw ofyniad a wneir gan swyddog monitro'r awdurdod hwnnw mewn cysylltiad ag ymchwiliad o'r fath.

Anhunanoldeb a stiwardiaeth

7. Rhaid i aelodau:

- (a) yn rhinwedd eu swyddi neu fel arall, beidio â defnyddio'u safle yn amhriodol i roi neu i sicrhau mantais neu anfantais i unrhyw berson ac yn benodol felly eu teulu, eu cyfeillion neu'r rhai y mae ganddynt gysylltiad personol agos â hwy nac i sicrhau mantais iddynt eu hunain;
- (b) pan fyddant yn defnyddio neu'n awdurdodi defnyddio adnoddau'r awdurdod gan aelod arall, wneud hynny'n ddarbodus ac yn unol â'r gyfraith a gofynion yr awdurdod; ac
- (c) sicrhau nad yw adnoddau'r awdurdod yn cael eu defnyddio'n amhriodol at eu dibenion preifat eu hunain, eu teulu, eu cyfeillion a'r personau y mae ganddynt gysylltiad personol agos â hwy.

Gwrthrychedd a Gwedduster

8. Wrth wneud penderfyniadau rhaid i aelod;

(a) gwneud penderfyniadau ar sail rhagoriaethau'r amgylchiadau ac er lles y cyhoedd;
(b) gwneud penderfyniadau gan roi sylw i unrhyw gyngor perthnasol a ddarperir gan swyddogion yr awdurdod – yn benodol gan y canlynol:

(i) Prif Swyddog Cyllid yr awdurdod yn gweithredu yn unol â dyletswyddau'r swyddog hwnnw o dan adran 114 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988(b);

(ii) Swyddog Monitro'r awdurdod yn gweithredu yn unol â dyletswyddau'r swyddog hwnnw o dan adran 5 o Ddeddf Llywodraeth a Thai 1989(a);

iii) Prif Swyddog Cyfreithiol yr awdurdod y dylid ymgynghori ag ef os oes unrhyw amheuaeth ynghylch pŵer yr awdurdod i weithredu, neu ynghylch a yw'r cam a gynigir yn dod o fewn y fframwaith polisi y cytunwyd arno gan yr awdurdod; os gallai canlyniadau cyfreithiol gweithredu neu fethu â gweithredu gan yr awdurdod gael ôl-ffeithiau pwysig;

(c) rhoi rhesymau dros benderfyniadau yn unol â gofynion yr awdurdod ac, yn achos cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol sy'n gweithredu trefniadau gweithrediaeth, yn unol â rheoliadau a wneir gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru(b)

Uniondeb

9. Rhaid i aelodau:

(a) cadw'r gyfraith a rheolau'r awdurdod sy'n llywodraethu hawlio costau a lwfansau mewn cysylltiad â'u dyletswyddau fel aelodau;

(b) osgoi derbyn rhoddion oddi wrth neb, na lletygarwch (heblaw 'r lletygarwch swyddogol, megis derbyniad dinesig neu ginio gweithio, a awdurdodir gan yr awdurdod) na buddiannau neu wasanaethau materol iddynt eu hunain neu i unrhyw berson y mae'r aelod yn byw gyda hwy a fyddai'n eu rhoi o dan rwymedigaeth amhriodol, neu y byddai'n rhesymol iddo ymddangos fel pe bai'n gwneud hynny.

RHAN III

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

10. Ym mhob mater rhaid i aelodau ystyried a oes ganddynt fuddiant personol, ac a yw còd ymddygiad yr awdurdod yn ei gwneud yn ofynnol iddynt ddatgelu'r buddiant hwnnw.

11. Mae gan aelod fuddiant personol mewn mater os yw'r aelod hwnnw'n rhag-weld y gellid yn rhesymol ystyried y byddai penderfyniad arno yn debygol o roi mantais neu anfantais:

(a) i'r aelod, un o deulu'r aelod neu i gyfaill, neu i unrhyw un y mae gan yr aelod gysylltiad personol agos â hwy, neu

(b) i gorff sy'n cyflogi'r rhai hynny, neu y mae gan y rhai hynny unrhyw radd o berchenogaeth, rheolaeth neu ofalaeth drosto,

i fwy o raddau nag sydd gan drethdalwyr eraill y cyngor, ar drethdalwyr neu drigolion ardal yr awdurdod.

12. Rhaid i aelodau ystyried bod ganddynt fuddiant personol mewn mater i'r graddau y mae'n ymwneud:

(a) ag awdurdod perthnasol arall y maent yn aelod ohono;

(b) â chorff y maent yn dal swydd a reolaeth neu ofalaeth gyffredinol arno;

(c) â chorff y maent wedi'u penodi neu wedi'u henwebu iddo gan yr awdurdod fel cynrychiolydd.

13. Rhaid i aelodau ystyried bod ganddynt fuddiant personol mewn mater i'r graddau y mae'n ymwneud:

(a) ag unrhyw gyflogaeth, swydd, masnach neu broffesiwn llawn-amser, rhan-amser neu ysbeidiol a redir ganddynt er mwyn elw neu enillion;

(b) ag unrhyw berson sy'n eu cyflogi neu sydd wedi'u penodi, unrhyw ffyrn y maent yn bartner ynddi, ac unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwr arno sy'n derbyn tâl;

- (c) ag unrhyw berson, heblaw awdurdod perthnasol, sydd wedi gwneud taliad iddynt mewn perthynas â'u hetholiad neu unrhyw gostau a dynnwyd wrth gyflawni eu dyletswyddau;
- (ch) ag unrhyw gorff corfforaethol sydd â lle busnes neu dir yn ardal yr awdurdod, y mae gan yr aelod fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warantoedd y corff hwnnw sy'n werth mwy na £25,000 neu un canfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw (pa un bynnag yw'r isaf);
- (d) ag unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu weithfeydd a wnaed rhwng yr awdurdod a'r aelod, ffyrm y mae'r aelod yn bartner ynddi, cwmni y mae'r aelod yn gyfarwyddwr arno, neu gorff sy'n dod o fewn is-baragraff(ch);
- (dd) ag unrhyw dir y mae gan yr aelod neu un o deulu'r aelod fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal yr awdurdod;
- (e) ag unrhyw dir y mae'r awdurdod yn landlord arno a ffyrm y mae'r aelod yn bartner ynddi, cwmni y mae'r aelod yn gyfarwyddwr arno, neu gorff sy'n dod o fewn is-baragraff(ch) yn denant arno;
- (f) ag unrhyw dir yn ardal yr awdurdod y mae gan yr aelod drwydded arno (yn unigol neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am fis neu fwy; ac
- (ff) ag unrhyw ymweliad y tu allan i'r Deyrnas Unedig y mae'r awdurdod wedi talu amdano neu'n mynd i dalu amdano.

14. Rhaid i aelodau ystyried bod ganddynt fuddiant personol mewn mater i'r graddau y mae'n ymwneud ag unrhyw aelodaeth, neu safle o reolaeth neu ofalaeth gyffredinol sydd ganddynt mewn unrhyw gorff. Mae cyrff o'r fath yn cynnwys:

- (a) unrhyw glwb neu gymdeithas breifat, megis y Seiri Rhyddion, clwb adloniant, clwb gweithwyr, neu glwb buddsoddi preifat;
- (b) unrhyw gorff y mae un o'i brif ddibenion yn cynnwys dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus megis grwp lobio;
- (c) unrhyw undeb llafur(a) neu gymdeithas broffesiynol;
- (ch) unrhyw gwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus(b) neu gorff arall y mae ganddo ddibenion elusennol.

15. Gall aelodau ystyried nad oes ganddynt fuddiant personol mewn mater i'r graddau y mae'n ymwneud:

- (a) â swyddogaethau tai'r awdurdod, pan gaiff yr aelod ddal tenantiaeth neu brydles gan yr awdurdod, ar yr amod –
 - (i) Nad oes ganddynt ôl-ddyledion rhent o fwy na dau fis, a
 - (ii) bod yna nifer arwyddocaol o denantiaid nad ydynt yn aelodau a fyddai'n cael eu heffeithio mewn perthynas â'r mater yn yr un modd neu mewn modd tebyg â'r aelod o dan sylw;
- (b) â swyddogaethau'r awdurdod mewn perthynas â phrydau bwyd ysgolion, cludiant ysgolion a chostau teithio ysgolion, os yw'r aelod yn rhiant â phlentyn mewn addysg llawn amser, oni bai –
 - (i) bod y mater yn ymwneud yn benodol â'r ysgol y mae'r plentyn yn ei mynychu; neu
 - (ii) bod y mater yn ymwneud ag amgylchiadau penodol yr aelod ei hun yn unig;
- (c) â swyddogaethau'r awdurdod mewn perthynas â thâl salwch statudol o dan Rhan XI o Ddeddf Cyfraniadau a Budd-daliadau Nawdd Cymdeithasol 1992(c), -
 - (i) os yw'r aelod yn cael, neu fod ganddo 'r hawl i gael, y tâl hwnnw oddi wrth awdurdod perthnasol; a
 - (ii) nad yw'r mater yn ymwneud ag amgylchiadau penodol yr aelod ei hun yn unig; ac
- (ch) â swyddogaethau'r awdurdod mewn perthynas â lwfans neu daliad a wneir o dan Adrannau 173 i 176 Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 neu lwfans neu bensiw a wneir dan Adran 18 o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989.

16. – (1) Rhaid i aelod sydd â buddiant personol mewn mater a bennir ym mharagraff 12 ac sy'n mynd i gyfarfod o'r awdurdod pan yw'r mater yn cael ei drafod, ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant ar ddechrau'r drafodaeth honno, neu pan amlygir y buddiant. Mewn achos o'r fath caiff aelod siarad ond rhaid iddo beidio â phleidleisio ar y mater.

(2) Rhaid i aelod sydd â buddiant personol mewn mater a bennir ym mharagraff 13 neu 14 uchod ac sy'n mynd i gyfarfod o'r awdurdod pan yw'r mater yn cael ei drafod, ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant ar ddechrau'r drafodaeth honno, neu pan amlygir y buddiant. Mewn achos o'r fath rhaid i'r aelod hwnnw dynnu'n ôl rhag ystyried y mater oni roddir gollyngiad iddo gan y pwyllgor safonau perthnasol.

(3) Rhaid i aelod sydd â buddiant personol mewn mater na phennir mohono ym mharagraff 12,13 neu 14 ac sy'n mynd i gyfarfod o'r awdurdod pan yw'r mater yn cael ei drafod, ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant ar ddechrau'r drafodaeth honno, neu pan amlygir y buddiant. Os yw'r buddiant personol hwnnw o fath y gallai aelod o'r cyhoedd yn rhesymol ddod i'r casgliad y gallai effeithio'n arwyddocaol

ar allu'r aelod i weithredu ar ragoriaethau'r achos yn unig ac er lles y cyhoedd yn unig pe bai'r aelod hwnnw i gymryd rhan yn y drafodaeth ar y mater hwnnw, rhaid i'r aelod hefyd dynnu'n ôl rhag ystyried y mater oni roddir gollyngiad iddo gan y pwyllgor safonau perthnasol.

17.-(1) Mewn perthynas â mater y mae gan aelod awdurdod dirprwyedig i wneud penderfyniad arno, bydd gan yr aelod fuddiant personol os byddai'n rhesymol i aelod o'r cyhoedd ganfod gwrthdaro rhwng rôl yr aelod wrth wneud y penderfyniad hwnnw ar ran y cyngor cyfan a rôl yr aelod wrth gynrychioli buddiannau etholwyr yn ward yr aelod.

(2) Rhaid i aelod sydd â buddiant personol mewn mater y mae gan yr aelod hwnnw awdurdod dirprwyedig i wneud penderfyniad arno ddatgelu bodolaeth a natur y buddiant a thynnu'n ôl rhag cymryd rhan yn y penderfyniad hwnnw, gan ei gyfeirio at aelod neu bwyllgor sydd â phŵer i wneud y penderfyniad hwnnw. Yn achos cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol sy'n gweithredu trefniadau gweithrediaeth, rhaid cynnwys y ffaith fod datganiad felly wedi'i wneud yng nghofnod y penderfyniad (a).

18. At ddibenion paragraff 16(2) a (3), rhaid i'r pwyllgor safonau beidio ag ystyried rhoi gollyngiad onid yw'r aelod cyn hynny wedi hysbysu'r swyddog monitro o'r buddiant hwnnw, ynghyd â manylion perthnasol.

19. Rhaid i unrhyw fuddiannau a ddatgelir cael eu cofrestru yn y gofrestr a gedwir gan y swyddog monitro o dan Adran 81(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000.

20. Rhaid i aelodau arfer cyfrifoldeb personol wrth benderfynu a oes ganddynt fuddiant personol o fath y dylent ei ddatgelu. Gallent geisio cyngor gan swyddog monitro'r awdurdod a rhaid iddynt roi sylw i unrhyw gyngor gan y pwyllgor safonau perthnasol wrth wneud hynny.

21. Rhaid i aelodau hysbysu swyddog monitro'r awdurdod o unrhyw newid yn y buddiannau a bennir o dan baragraff 19 o fewn mis ar ôl iddynt ddigwydd.

COFRESTRU RHODDION A LLETYGARWCH

22. – (1) Yn ddarostyngedig is-baragraff (2) isod, rhaid i aelod hysbysu swyddog monitro'r awdurdod am fodolaeth a natur unrhyw roddion, lletygarwch buddiannau neu fanteision materol a gaiff yr aelod neu hyd y gwyr yr aelod a gaiff unrhyw berson y mae'r aelod yn byw gyda hwy, oddi wrth unrhyw gwmni, corff neu berson sy'n berthnasol i safle'r aelod neu'n codi ohono.

(2) Nid oes angen hysbysu swyddog monitro'r awdurdod hwnnw o unrhyw rodd a dderbynnir gan aelod ar ran awdurdod perthnasol yr aelod hwnnw.

Mabwysiadwyd gan y Cyngor Cymuned

Arwyddwyd Alun Jones
(Cadeirydd)

Dyddiad 22.05.25